

HAYRANİ BABA OCAĞI (KARS)

Kürşat ÖNCÜL*

Özet

Kars Alevilerinin geçmişine ilişkin olarak yazılı tarihi kayıtlara ulaşmak oldukça zordur. Kars'ın göç yolu üzerinde olması, Osmanlı Safevi sınırında bulunması, yakın tarihte kırk yıl işgal görmesi gibi etkenler birbirinden oldukça farklı zaman dilimlerinde ve tarihlerde Kars'a ve Kars'tan olmak üzere iki yönlü bir göçün yaşanmasına yol açmıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kars'tan özellikle büyük şehirlere yapılan göçler, Alevi nüfusun ciddi anlamda kaybına neden olmuştur. Yaşanan bu göç dalgası içerisinde dede ve ocak ailelerinin de yer alması, sosyo-kültürel anlamda Kars Alevilerini derinden etkilemiş ve binlerce yıllık geleneğin büyük oranda yaşanamaması sonucunu doğurmuştur. Demografik yapıda meydana gelen bu büyük değişime rağmen nüfus yoğunluğunun korunduğu mekânlarda dini inanç ve ritüellerin yaşatılmasına yönelik genel bir kabul ve isteklilik söz konusudur. Bu çerçevede Kars ili Selim ilçesi Aşağı Sallıpınar Köyü'nde "Hayrani Baba" adıyla anılan ocağın yaşadığı görülmektedir. Hayrani Baba Ocağı ve bu ocağın bağlı bulunduğu Emirler Ocağı'na ait literatürde ayrıntılı bir bilgi bulmak zordur. Sözlü kaynaklar yoluyla elde edilen bilgiler ise yeterince sağlıklı değildir. Bu nedenle konuya ilişkin tartışmaların ve anlatıların kayıt altına alınması, düzenlenmesi amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma belirtilen soru işaretlerine cevap vermeyi ve eldeki bilgileri bir araya getirmeyi hedeflemektedir.

Anahtar Sözcükler: Haydari Baba Ocağı, Emirler Ocağı, Kars

HAYRANI BABA FAMILY (KARS)

Abstract

It's quite difficult to obtain written historical data regarding the past of Kars followers of the Alewism. Because of the fact that Kars is on the way of migration, that it was on the border of Ottoman Safavid and that it was under military occupation for forty years, there occurred a two-way migration as from Kars and to Kars in different periods and at different times. The migration from Kars especially to the big cities since the second half of the twentieth century led to the drastic loss of the Alewi population. That the family of dede and ocak families also took part in these waves of migration has deeply affected Kars Alewism in terms of socio-cultural aspects and has brought about the loss of Alewi tradition largely. Although there occurred a big change in the demographic structure, it's true that there are still willingness and general acceptance of having religious beliefs and doing rituals especially in the preserved population density. In this context, it is known that a society called "Hayrani Baba" lives

* Yrd. Doç. Dr., Kafkas Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Kars/Türkiye, oncukursat@yahoo.com

in Aşağı Sallıpınar village, Selim in Kars. It's really difficult to find detailed information in the literature of "Hayrani Baba Soceity" and "Emirs Soceity", which were linked to "Hayrani Baba". Besides, the data based on oral resources are not in good condition. All in all, the main object in this research, which is carried out in order to register and reorder the oral data, is to combine the data available and to answer to the questions posed by researchers.

Keywords: Hayrani Baba Family, Emirler Family, Kars

Giriş

Ocak kavramı, Alevilik inancı içerisinde kurumsal bir kimlik olarak değerlendirilebilecek yapılanmalardan biri olmasına karşın, son yıllara kadar hakkında önemli çalışmaların yapılmadığı¹ ve halen bu nedenle çeşitli tartışmaların gerçekleştiği konulardan biridir.² Anadolu'nun Alevi³ nüfusa sahip hemen her yerinde görülen ocaklar, bir ağ şeklinde sosyal, kültürel ve çoğu zaman politik birlikteliği sağlamaktadırlar. Anadolu'nun giriş kapısı olarak kabul edilen Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi ve bu çerçevede Kars ili de bu yapılanma içerisindeki yerleşim birimlerinden biridir. Yakın zamana kadar

Merkez: Karacaören, Hacı Halil

Sarıkamış: Boyalı, Aşağı Sallıpınar, Yukarı Sallıpınar, Asbuğa

Kağızman: Yalnızzağaç, Böcükli, Kömürlü, Paslı, Yenice, Çukurayva

Selim: Laloğlu, Katranlı, Mollamustafa, Akyar, Yeşiltepe, Büyükdere, Alisofu, Yukarı Kotanlı, İğdir, Aşağıkotanlı, Çaybaşı, Cavlak, Karaçayır, Akpınar, Dölbentli, Oluklu, Tozluca, Yamaçlı, Ciplaklı'da yaşamlarını sürdüren Kars Alevileri günümüzde adı geçen yerleşim birimlerinden yalnızca Karacaören, Hacıhalil, Aşağı Sallıpınar, Yukarı Sallıpınar, Laloğlu ve Çaybaşı'nda Türkmen nüfusu yoğunluğunu korumakta Kağızman'ın Yalnızzağaç, Böcükli, Kömürlü, Yenice, Çukurayva Sarıkamış'ın Asbuğa köylerinde ise şu an Türkmen bulunmamaktadır. Diğer yerleşim birimlerinde ise alevi nüfusun yalnızca birkaç aile halinde var olduğu bu ailelerin de yaşadıkları çeşitli sıkıntılar nedeniyle kent ortamına taşınma eğiliminde buldukları gözlemlenmiştir.

Kars Alevilerinin geçmişine ilişkin olarak yazılı tarihi kayıtlara ulaşmak oldukça zordur. Özellikle tapu tahrir defterlerinin önemli bir bölümünün yangınlar ve işgal nedeniyle kaybolması bölgeye yönelik çalışmalarda çeşitli eksikliklere yol açmaktadır. Sözlü kaynaklardan elde edilen veriler ise yazılı kaynaklarla zaman zaman örtüşmemekte ve bu durum araştırmacılar açısından çeşitli soruların cevaplanamamasına yol açmaktadır. Belirtilen problem nedeniyle bu çalışma daha ziyade sözlü tarih merkezli bir yaklaşımla ve derlemelerden elde edilen bilgilerin düzenlenmesi yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Kars'ın göç yolu üzerinde olması, Osmanlı Safevi sınırında bulunması, yakın tarihte kırk yıl işgal görmesi gibi etkenler birbirinden oldukça farklı zaman dilimlerinde ve tarihlerde Kars'a ve Kars'tan olmak üzere iki yönlü bir göçün yaşanmasına yol açmıştır. XX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kars'tan özellikle büyük şehirlere yapılan göçler, alevi nüfusun ciddi anlamda kaybına neden olmuştur. Yaşanan bu göç dalgası içerisinde dede ve ocak ailelerinin de yer alması, sosyo-kültürel anlamda Kars Alevilerini derinden etkilemiş ve binlerce yıllık geleneğin büyük oranda yaşanamaması sonucunu doğurmuştur. Demografik yapıda meydana gelen bu büyük değişime rağmen nüfus yoğunluğunun korunduğu mekânlarda dini inanç ve ritüellerin yaşatılmasına yönelik genel bir kabul ve isteklilik söz konusudur. Bu çerçevede Kars ili Selim ilçesi Aşağı Sallıpınar köyü'nde "Hayrani Baba" adıyla anılan ocağın yaşadığı görülmektedir.

Bölgede Selim Ovası olarak anılan Selim ilçesinin nispeten yüksek bir yerinde bulunan Sallıpınar köyü, Yukarı ve Aşağı Sallıpınar olmak üzere iki ayrı yerleşim birimine ayrılmıştır. Köy halkı Garip Musa ve Pir Sultan ocaklarına bağlıdır.

Hayrani Baba Ocağı olarak tanınan aile köken itibarıyla Emiroğlu olarak anılan ocağa bağlıdır. Hayrani Baba Ocağı'nın sürdürücüsü Veli Baba adıyla anılan Veli Emegit'dir. 1938 doğumlu Veli Emegit ocağın tarihini Emiroğlu olarak tanınan büyük dedesine bağlamakta ve Emiroğlu'nun Tokat'ta yaşadığını belirtmektedir. Emiroğlu'nun ölümü sonrasında çocuklarının bir kısmının Erzurum-Kars coğrafyasına geldiğini, dedesinin 93 harbi sırasında Erzurum ili Aşkale ilçesi Balıpetek köyünde ve Kars ili Selim ilçesi Boyalı köylerinde ikamet ettiğini, çeşitli sebeplerle bu köylerde yaşayamadıklarını, bu sürecin sonunda bir vesileyle Erzurum'un Şenkaya ilçesi Beşpınar köyünde yerleşmiş olduklarını ifade etmiştir. Veli Emegit, büyük dedesi olarak tanımladığı Emiroğlu'nun⁴ çocuklarının bir kısmının Beşpınar köyünde yaşamaya devam ettiklerini, babası Hayrani Baba'nın ise şu an buldukları Sallıpınar köyüne yerleştiğini ve 1970 yılında ölünceye kadar bu köyde yaşadığını belirtmektedir (K8).

Yaklaşık iki yüzyıl önce Tokat'tan gelmeleri nedeniyle Kars ve Erzurum çevresinde taliplerinin olmadığını ancak kendi talipleri olmamalarına karşın özellikle yaz döneminde ocağa gelerek kurban kesen, dua eden kişilerin olduğunu belirten Veli Dede, Tokat'la uzun yıllar boyunca herhangi bir görüşmelerinin olmaması nedeniyle oradaki Emiroğlu ocağına ait son durumun ne olduğunu ve ocağın şu an ki durumu hakkında bilgisinin olmadığını belirtmiştir. Beşpınar köyünde yaşayan ocak mensuplarının Zahuran aşiretine mensup oldukları (K1-K4)⁵, Muş, Tunceli yoluyla Beşpınar'a geldikleri ve bu göçün temel nedeninin Osmanlı İmparatorluğu sırasında yaşanan bir olay sonucu gerçekleşen sürgünden kaynaklı olduğuna ait yorumlar bulunmaktadır(K1).⁶

Veli Emegit'in üç oğlu ve bir kızı bugün yaşamlarını İzmir'de sürdürmekte olup ocağın devamı noktasında ilgisizdirler. Kars'ta yaşayan oğlunun da ocağı devam ettireceğine dair inancı olmadığı görülen Veli Emegit, kendinden sonra ocağın geleceği noktasında karamsardır. Ancak bu işin gönüllülük esasına bağlı olduğunu ve istenmediği takdirde de sürdürülmesinin anlamı olmayacağını açık yüreklilikle belirtmiştir.

Hayrani Baba Ocağı'nın adı Veli Emegit'in babası Hayrani Dede lakaplı Haydar Emegit'ten gelmektedir. Veli Emegit, ocağın geçmişine ilişkin olarak, "Babam Haydar, bu köye gelmeden önce Erzurum Şenkaya İlçesine bağlı Beşpınar köyünde ikamet eder. Kökenimizin bağlı olduğu Emiroğlu ocağının kökleri Erzincan Tercan Elaldı köyü'dür."7 bilgisini verir. Köy adına ilişkin olarak ise, Emiroğlu ile padişah arasında bir gün gerçekleşen görüşmede padişah, Emiroğlu'na oğlun kızın var mı diye sorunca Emiroğlu "Kızım vardı el aldı." diye cevap verdiğini, bu olaydan dolayı köyün adı "Elaldı" olarak kaldığını ifade etmiştir.8 Adı geçen köyün dedesi konumunda bulunan Aziz Çokgüzel, Emiroğlu adının kökenini Yavuz Sultan Selim ile Emiroğlu arasında geçen olaya bağlar ve bu olayı şu şekilde anlatır:

"Yavuz Sultan Selim'in Şah İsmail'le savaşmak için İran'a doğru giderken Elaldı köyünden geçerler. Padişah köyden geçerken yaşlı bir kişinin geyikle çift sürdüğünü görünce askerin yola devam etmesini emreder ancak kendisi ise çift süren kişinin yanına gider. Padişahın yanına geldiğini gören köylü geyikleri çiftten çözer ve padişaha "hoş geldin" der. Padişah, köylüye derviş diye hitap edince köylü, padişaha "benim derviş olduğumu nereden bildin" diye sorar. Padişah da "Sen benim padişah olduğumu nasıl bildiysen." diye cevap verir. Daha sonra Padişah, dervişe "Davrandın mı?" diye sorar. Derviş, "Davrandım yel aldı" der. Padişah, "Uzakla nasılsın" diye sorunca derviş, "Uzağı yakın eyledim" diye cevap verir. Padişah "İkiyle nasılsın?" diye sorar derviş "İkiyi üç eyledim." der. Padişah "Kaz göndersem yolar mısın?" deyince derviş "Ustasıyım." şeklinde cevaplar. Padişah dervişin yanından ayrılınca bu konuşmayı dinleyen vezir, dervişin yanına gelir ve dervişe soruların ve cevapların anlamlarını sorar. Derviş her soruya bir kese altın isteyince vezir kabul eder. Derviş, soruların ve cevapların anlamını şu şekilde açıklar. "Padişah ilk sorusunda bana erken evlensen oğlun olsaydı deyince ben kızım oldu oğlum küçük dedim. İkinci soruda uzağı yakını görüp göremediğimi sordu ben de geçmişte gözlerimin iyi gördüğünü ancak yaşlanınca ancak yakını görebildiğimi belirttim. Üçüncü sorusunda gençliğimi yaşlılığımı sorunca bastonla yürüdüğümü yani üçlediğimi söyledim. Son sorusu ise senden aldığım altınlar içindi." şeklinde veziri cevaplar. Savaş sonrasında ordu İstanbul'a dönerken yine dervişin köyünden geçer. Derviş, padişaha yemek yaptığını ve askerlerinin de yemekten yiyebileceğini söyler. Padişah önce bir tencere yemeğin askerlerine yetmeyeceğini söyler ama dervişin ısrarıyla askerler gelip yemek yemeğe başlar. Tüm ordu yemekten yemesine rağmen dervişin

yemeği bitmeyince İstanbul'a giden padişah dervişi İstanbul'a davet eder. İstanbul'a giden derviş, Avrupa yakasına geçmek için paltosunu çıkarır suyun üzerine serer ve bu şekilde karşı yakaya geçer. Padişahın huzuruna çıkıp görüştüktan sonra padişah, dervişe onu fırına atacağını söyleyince derviş, kedisinin padişah olduğunu istediği her şeyi yaptırabileceği ifade eder. Padişahın oğlunu da yana alan derviş fırına girer. Bir gün sonra fırına gelen padişah dervişe seslenince derviş padişahın oğluyla birlikte sakalı bıyığı buz tutmuş halde fırından çıkar. Oğluna neler yaşadığını soran padişaha oğlu, her yerin yemyeşil olduğunu çok güzel yemeklerin kendilerine ikram edildiğini söyler. Bunu duyan padişah dervişe bir ferman⁹ yazar ve Emiroğlu adı bu şekilde ortaya çıkar (K3).

Yukarıda verilen anlatılar Emiroğlu adının bir isim olmayıp bir lakap olduğunu ve sonradan kazanıldığını göstermektedir. Ancak görüşülen kaynak şahıslar bu anlamda Emiroğlu olarak tanınan kişinin adının ne olduğu konusunda net bir bilgi verememişlerdir. Sadece Emiroğlu olarak tanınan kişinin Uryan Hızır¹⁰ olduğu yönünde bir bilgiye ulaşılmıştır (K3) ancak bu bilgi kaynak şahsın hemen tüm alevi inancı mensuplarında görülen reenkarnasyon inancı çerçevesindeki yorumundan kaynaklandığı kanaati baskındır. Veli Dede'nin Uryan Hızır'a ait herhangi bir bilgisinin olmaması bu kanaati desteklemiştir.

Emiroğlu'nun padişahla yaşadığı olay çerçevesinde görülen geyik motifi alevi anlatıları içerisinde sıklıkla karşılaşılan bir motif olmakla birlikte, Emiroğlu anlatısıyla Hayrani Baba Ocağı arasındaki ilişkiye istinaden anlatı geleneğinin bir devamı şeklinde ele alınması daha doğru olacaktır. Veli Dede'nin anlatımına göre, Beşpınar köyündeki Emiroğlu'na her yıl kurban bayramında bir geyik kurban olarak gelmektedir. Kurban bayramının birinde Emiroğlu'nun hiddetlenerek geyiği kesmesiyle, geyik, Emiroğlu'na "artık geyiklerin kurban bayramında gelmeyeceğini ancak torunlarının bu olaya yeniden şahitlik edeceğini" söyler. Aradan geçen yıllar sonrasında Veli Dede'nin çocukluğunda bir gün köyün dışında bir geyik görünür ve Veli Dede, bu durumu babasına haber verir. Ancak köyün köpekleri geyiği yakalayıp parçalar. Veli Dede'nin babası Hayrani Baba oğlu Veli'yi geyiği vermeleri için köylülere göndermesine rağmen köylüler geyiği vermeyince, Veli Dede sadece kafasını ve derisini alıp getirir.¹¹

Hayrani Baba Ocağı'nın pirinin ve müşhidinin kim olduğu yönündeki sorular Veli Emegit tarafından net bir şekilde cevaplanmamıştır. Veli Emegit bu yöndeki sorulara sadece Tokat'taki Emiroğlu Ocağı'nı işaret etmiştir. Pir ve müşhit kavramlarına ilişkin bilgi karmaşıklığının Hayrani Baba Ocağı ve Emiroğlu Ocağı için de söz konusu olduğu görülmektedir. Alevi ocaklarını işlevlerine ve iş bölümüne göre "1.Müşhid Ocakları 2.Pir Ocakları 3.Rehber Ocakları 4. Düşkün Ocakları" şeklinde; örgütlenme/bağlılık durumuna göre, "1.Bağmsız Ocaklar, 2.Hacı Bektaş Çele-

bilerine Bağlı Ocaklar,” şeklinde; Cem ibadetindeki uygulama farklılıklarına göre “1.Erkânlı Ocaklar, 2.Pençeli Ocaklar” şeklinde ve ayrıca ocakların alt grup veya bölgesel isimlerine göre de “Tahtacı Ocakları, Dersim Ocakları” gibi farklı şekillerde anılmaları söz konusudur (Yaman, 2011: 56). Bu çerçevede Hayrani Baba Ocağı’nın yürütücüsü olarak karşımıza çıkan Veli Emegit’in ifadeleri bu ocağın Emirler Ocağı’nın sürdürücüsü olduğu ve başka bir ocakla bağlantısının olmadığı yönündedir. Bu ifadeler Emirler Ocağı, Hayrani Baba Ocağı’nı bağımsız ocak konumuna götürmektedir. Emirler Ocağı’nın Uryan Hızır Ocağı’nın rehber ocağı olduğu yönünde açıklamalar olmakla birlikte Veli Emegit, bu anlamda herhangi bir bilgiye sahip olmadığını bildirmiştir. Farklı kaynaklarla yapılan görüşmelerde ise Uryan Hızır’ın soyunun Erzincan Tercan Elaldı Köyü, Erzurum Şenkaya İlçesi Beşpınarlar Köyü ve Maraş Adıyaman bölgelerine çeşitli nedenlerle yayıldığı ifade edilmiş (K10) Suriye Halep bölgesinde de bu ocağa bağlı taliplerin olduğu belirtilmiştir.

Emirler Ocağı/Emir Ocağı olarak herhangi bir çalışmaya ulaşamadığından Hayrani Baba Ocağı’nın yalnızca Tokat’taki Emirler Ocağı’nın sürdürücüsü olduğunu söylemek mümkündür. Uygulama esasına göre ise Veli Emegit, ocağın pençeli bir ocak olduğunu ve pençeli ocakların diğerlerine nazaran daha güçlülüğü dolaylı bir şekilde ifade etmiştir.¹² Bu güçlüüğün nedeni ise alevi inancı içerisinde önemli bir yere sahip olan “penç aba” kavramı altında açıklanmıştır.

Alevi ocaklarının hemen tamamındaki gibi Hayrani Baba Ocağı da aynı zamanda bir halk hekimliği/sağaltma ocağıdır. Yel ocağı olarak adlandırılan ocak, özellikle vücudunun herhangi bir yerinde özrü ya da rahatsızlığı olanların derterine derman için gelinen (yatalak, yürüyemeyen, felçli, yüzünde şekil bozukluğu olanlar) bir mekân konumundadır. Ocağın talipleri ya da ocağa gelenler, ocağın yürütücüsü olan Veli Dede’nin okuduğu dualarla anlam kazanan ipi üzerlerinde taşıyarak var olan hastalıklardan kurtulacaklarına inanmaktadırlar. Sağaltma/tedavinin iple yapılmasının nedeni olağanüstü bir olaya bağlanır. Ocak mensuplarının inancına göre, İmam Hüseyin soyundan gelen Hayrani Baba’nın Tokat’taki dedesi Emiroğlu’na melekler ip getirir. Melekler, bu iple insanların derterine deva olacaklarını söyledikten sonra on beş yıl boyunca Emiroğlu’na hizmet eder ve bu ipi nasıl kullanacağını öğretirler (K1). Ocakta yapılan sağaltma/tedavilerden biri de çocuksuzluk probleminin giderilmesidir. Çocuğu olmayan kadınlar için özellikle buğday okunduğu ve buğdayı yiyecek kişinin dişlerine dokundurmadan buğdayları yuttukları ifade edilmiştir. Bu yöntem Beşpınar köyündeki ocakta da aynı şekilde uygulanmaktadır. Beşpınar köyündeki ocağı devam ettiren kişilerden Ali Rıza Emegit’in vesile olarak verdiği buğdaydan doğduğuna inanılan kişileri görmek mümkündür (K1-K2).

Genel olarak ocakların ünlü kişiler etrafında oluştuğu ve daha sonra oluşan bu karizmanın babadan oğula geçtiği (Clarke, 1998: 81) ifade edilmekle birlikte Hayrani Baba örneğinde bu durum nispeten farklılaşmış Emirler Ocağı adı bölgede yerini Hayrani Baba adına bırakmıştır. Bölgenin günümüzde demografik anlamda geçirmiş olduğu değişim ocakların anlam ve önemini tartışılır hale getirmiş olsa da bugün Kars ve Ardahan çevresinde Hayrani Baba Ocağı denildiğinde Alevi kesimin önemli bir bölümü tarafından bu ismin bilindiği görülmektedir. Bu durum sözlü kültür çerçevesi içerisinde insan zihninin belirli bir tarih öncesine ait bilgileri yeni kişiler aracılığıyla güncellendiği fikrini destekler mahiyettedir.

Belirtilen sözlü kaynaklardan elde edilen bilgiler çerçevesinde “Hayrani Baba Ocağı”na ait olarak öngörülen kanaatlar şunlardır; “Hayrani Baba Ocağı” Beşpınar köyünde bulunan “Emirler Ocağı”nın sürdürücüsü, “Emirler Ocağı” ise Erzincan ve Adıyaman illerinde bulunan ocaklar gibi Uryan Hızır Ocağına bağlı bir ocak (K11) ya da bağımsız bir ocaktır (K8). Bu yorumun sözlü kaynaklardan alınan bilgilerden hareketle yapıldığı tarihi kayıtlara ve özellikle ocağa ait olduğu iddia edilen ancak şu an için elde edilemeyen fermanın okunmasıyla netlik kazanacağını belirtmek gerekmektedir.

Sonnotlar

- ¹ Gazi Üniversitesi bünyesinde kurulan ve halen alanın en önemli mihenk taşarından biri olarak kabul edilmesi gereken Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi bünyesinde gerçekleştirilen çalışmalar bu anlamda konuyu akademik alanda tartışılan bir boyuta taşıyarak bu yönde farklı çalışmaların yapılmasına kaynaklık etmiş ve etmektedir. Son yıllarda adı geçen araştırma merkezi bünyesinde çıkarılan dergide Aksüt, Arslanoğlu, Avcı, Demir, Karakaş, Kenanoğlu, Kocadağ, Kökel, Onarlı, Yalçın, Yaman, gibi araştırmacıların konuyla ilgili yazıları ocakları Türkiye’de tanınması ve işlevlerinin ortaya çıkarılması noktasında önemli bir yere sahiptir.
- ² Ocakların doğumu, tarihsel altyapısı, vb. gibi konular, bu çalışmanın kapsamı alanında olmadığından bu konulara girilmeyecektir. Konuya ilişkin olarak bkz. (Yaman, 2011)
- ³ Kars, Ardahan ve Erzurum coğrafyasında Alevi adlandırmasından ziyade Türkmen ifadesi kullanılmaktadır.
- ⁴ Bugün Erzurum ili Şenkaya ilçesi Beşpınar köyünde bulunan ve Emiroğlu adıyla anılan türbede medfun olan kişinin Tokat’ta bulunan ve Emiroğlu adıyla anılan kişinin torunu olduğu belirtilmiştir.
- ⁵ Hamza Aksüt, bir forum sayfasında “Zahran adında bir aşiret Mardin’in Midyat ve Nusaybin ilçelerindedir. Mardin’deki bu köyler ile Erzurum’daki Zahran aşiretinin akraba olması doğaldır. Çünkü, Aleviliğin oluşum coğrafyasının en önemli yerlerinden biri Mardin’dir. Ne var ki, Mardin’dekiler Kürtçe’nin Kurmançî lehçesiyle konuşurken, sizin köy halkı Türkçe konuşmaktadır. Yukarıda verdiğim kayıtlarda Pertek’in Duhan ekinliğinde yaşayan Zahran aşireti Ekrad olarak

kayıtlıdır. Ekrad, Arapça'da Kürtler demektir. Bu durumda Mardin ve Pertek'teki Zahran aşireti Kürt olarak kayıtlıyken sizin köyün Türkmen olması bir problemdir. Köyün dede ocaklarının da Kürt taliplere sahip olması Kürt kökenliliği desteklemektedir. Pertek'teki Duhan ekinliğinde Zahran ile birlikte yaşayan aşiretler Kavilü ve Küçükülü'dür. Bunlardan Kavilü, daha sonraki yüzyıllarda Çorum'un Alaca yöresine göçmüştür ve günümüzde de Kürttür. Küçükülü'nün, Çemişkezek tahrir defterinde kayıtlı olan Milli-i Küçük olup olmadığını bilemiyoruz. Çemişkezek'te Büyük Milli ve Küçük Milli adında iki aşiret kayıtlıdır. Canbek ve Kavilü aşiretlerinin de Millili olduğu yönünde derlediğim bilgiler var. Tüm bunlardan sonra şöyle bir problem var: Zahran, gerçekte İmam Rızalı mıdır, yoksa Üryan Hızırlı mıdır? Zahran, Hıdsor ve Coğraş aşiretlerinden ayrı bir aşiret midir?" http://www.gencaleviler.com/forum/hamza_aksut_sorulari-t20381p8.html şeklinde görüşlerini ifade etmiştir. Ancak bizde oluşan kanaat bu bilgilerin Emiroğlu ve Üryan Ocağı'na ilişkin sözlü kültürden kaynaklandığıdır. Günümüzde Kars ili içerisinde ve Beşpınar'da ikamet eden birçok kişi kendilerini Türk olarak adlandırmakta ve herhangi bir aşiretle bağlantılarına ait bir bilgiye sahip olmadıklarını belirtmektedirler (K9).

- 6 Konuya ilişkin olarak bir forum sayfasında aşağıdaki yorumlar bulunmaktadır. "Köyümüz Türkmen ve Alevidir. Köyümüzde Üryan Hızırlılar ve İmam Rızalılar yaşamaktadır. Bu Ocakzâde Zahuran (Zakhuran) Aşiretindedir ve yaklaşık 400 sene önce Tunceli Pertek'in Zahuran Köyü'nden gelmişlerdir. Köyümüzdeki Üryan Hızırlıların, Emirler Ocağı isimli Rehber Ocakları vardır. Bu Rehber Ocağının hizmetini köyümüzdeki Emirler Sülalesi yapar. Emirler Ocağının kurucusu Seyyid Emir'dir. Seyyid Emir, Üryan Hızır'ın oğlu Seyyid Munzur'un Torunudur. (Not: Köydeki Üryan Hızırlıların ve İmam Rızalıların Mürşidleri Ağuçanlılardır.) Köyümüzdeki Emirler Ocağının ve Emirler Sülalesinin yakın akrabaları: Erzurum Aşkale'ye bağlı Ocaklı ve Dallı, Erzincan Tercan'a bağlı Elaldı ve Yaylacık, Sivas Gemerek'e bağlı Eskiyyurt ve Erzurum Şenkaya'ya bağlı Yeşildemet ve Yazalı köylerinde yaşıyor. Bu köylerdeki "Emirler Sülalesi" mensupları, tıpkı köyümüzdekiler gibi Üryan Hızırlı." (http://www.gencaleviler.com/forum/hamza_aksut_sorulari-t20381p7.html)
- 7 Veli Dede, bir başka sorumuzda ise Emiroğlu'nun türbesinin ve bağlı taliplerin Tokat ve Zile çevresinde olduğunu belirtmiştir. Erzincan Tercan Elaldı köyünde halen Emiroğlu'na ait olduğu ifade edilen bir türbe bulunmakla birlikte bu mekânda herhangi bir yazılı tablet bulunmamaktadır.
- 8 Veli Dede tarafından verilen bilgiler Erzurum Şenkaya Beşpınar köyü doğumlu Ali Rıza Emegit ve Erzincan ili Tercan İlçesi Elaldı köyü'nde yaşayan Aziz Çokgüzel tarafından teyit edilmiştir.
- 9 Fermanın varlığı hemen tüm kaynak şahıslarca ifade edilmesine karşın bu fermana ulaşamamıştır.
- 10 Hamza Aksüt her iki ocağın kardeş ocaklar oldukları görüşündedir.
- 11 Parçalanan geyiğin kafası bugün hala Veli Emegit'in evindedir.
- 12 Pençeli ocakların daha güçlü olduğunu açıkça söylediği takdirde enaniyet yapmış olacağını bundan dolayı ocakta meydana gelen olaylardan hareketle durumun ortaya konulabileceğini ifade etmiştir.

Kaynakça

- AKSÜT, Hamza, (2004). “Ali Seydi ve Seyit Ali Ocakları”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, X/31, Güz, s. 89-101.
- ARSLANOĞLU, İbrahim, (1999). “Turabi Ocağı Dedeleri İle Söyleşi”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, V/11,Güz, s. 93-108.
- AVCI, Ali Haydar, (2008). “Pir Sultan Ocağı”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, XIV/46, Yaz, s. 77-96.
- CLARKE, Gloria Lucille. (1998). “Bir Dedenin Kimliğinde Müziğin Yeri Ne Kadardır?” Seçkinlerin Müzik Eğitimi: Türkiye Alevilerinin Manevi Liderlerinin Yetişmesinde Müziğin Rolü, İstanbul: M.S.Ü. SBE., Müzikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- DEMİR, Alpaslan, (2003). “Kureyşan Ocağı’na Ait İki Şecere Üzerine Birkaç Söz: Şeyh Mahmudü'l-Kebir Ya Da Derviş Beyaz Kimdir?”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, IX/25, Bahar, s. 133-146.
- KARAKAŞ, Musa, (2003). “Seyyit Garip Musa Sultan İle İlgili Bir Yeni Belge Dolayısıyla”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, IX/25, Bahar, s. 99-104.
- KENANOĞLU, Ali – ONARLI, İsmail, (2002). “Hubyar Sultan Ocağı ve Beydili Sıraç Toplulukları”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, VIII/23, Güz, s. 27-111.
- KOCADAĞ, Burhan, (2005). “Şah (Şeyh) Süleyman Ocağı”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, XI/34, Yaz, s. 315-340.
- KÖKEL, Coşkun, (2005). “Güvenç Abdal Ocağı Üzerine Bir Değerlendirme”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, XI/35, Güz, s. 47-60.
- ONARLI, İsmail, (1999). “Şeyh Hasan Ocağı ve Aşireti”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, V/12, Kış, s. 25-50.
- YALÇIN, Alemdar – YILMAZ, Hacı, (2002). “Kargın Ocaklı Boyu İle İlgili Yeni Bilgiler”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, VIII/21, Bahar, s. 13-88.
- YAMAN, Ali, (1998). “Kızılbaş Alevilerinin Düşkün Ocağı Hıdır Abdal Sultan ve Ocak Köyü”, Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi Hacı Bektaş Veli Dergisi, IV/8, Kış, s. 27-34.
- YAMAN, Ali, (2011). Alevilikte Ocak Kavramı: Anlam ve Tarihsel Arka Planı, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, S.60, s.43-64

Kaynak Şahıslar

- K1, Aysel Soylu, 1956, Erzurum İli, Şenkaya İlçesi, Beşpınar Köyü,
K2, Ünal Soylu, 1963, Ankara
K3, Aziz Çokgüzel, 1928, Erzincan İli, Tercan İlçesi Yelaldı Köyü
K4, Hamza Aksüt, 1958, Malatya,
K5, İmam Çokgüzel 1976, Erzincan İli, Tercan İlçesi, Yelaldı Köyü,
K6, Ali Rıza Ersan, 1940, Erzurum İli, Şenkaya İlçesi, Beşpınar Köyü
K7, Muharrem Soylu, 1932, Erzurum İli, Şenkaya İlçesi, Beşpınar Köyü
K8, Veli Emegit, 1938, Kars İli, Selim İlçesi, Sallıpınar Köyü
K9, Berna Soylu, 1986, Kars
K10, Ali Büyüksahin, 1946, Adıyaman Çelikhan
K11, Ali Dağdelen 1946, Erzincan ili, Tercan İlçesi Yaylacık Köyü

Kitap
Deęerlendirmeleri

Book Reviews

